هاڤان محەمەد، هەڵکشان و گەشانەوێ … فاروق مەجید

ماوەیەکی باشە بەدواداچوونم هەیە بۆ شیعرەکانی (هاڤان محەمەد)و دەیانخوێنمەوە. ئەوەی سەرنجمداوە و لای من خاڵێکی دیارو بەرچاوە پێشکەوتنی ئاستی شیعرەکانییەتی لە رووی شیعرییەتەوە، بە بەراود بە شیعرەکانی سەرەتای. ئەو هەرچەندە بەس لە رۆژنامەو ماڵپەڕی (ڕێگای کوردستان)دا بەرهەمەکانی بڵاودەکاتەوە، ئەویش بۆ دانانی وێنەی خۆی و نووسینی کورتەی ژیانی، کە ئەو دووانە هەرگیز پێوەر نین بۆ خوێندنەوەو هەڵسەنگاندنی هیچ بەرهەمێکی ئەدەبی، بەڵام جێی وەبیرهێنانەوەیە کە رەوتی میدیایی رێگای کوردستان لە هەموو رۆژنامەکانی تر جیاوازە، بەوەی سێبەری هیچ حیزبێکی دەسەڵات نییەو گوتاریی رۆژنامەگەریی و ئەدەبی و هونەریشی تایبەتە بە زۆرینەی خەڵکی بێ بەش و داماو، بۆیە دەبینین هەر لە 8 لاپەڕەدا ماوەتەوەو ئەویش رەنگە بە پیتاکی ئەندامەکانی بەڕێوەبچێت، کە بە داخەوە دەبوو 20 لاپەڕە بووایەو هەموو لاپەڕەکانیش هەر بەو گوڵو تین و جیاوازی و راستگۆییەوە بوونایەوە و نرخەکەشی 1000دیناربووایەو هەر هەمان رۆژی دەرچوون و بڵاوبوونەوەی یەکسەر لە بازاڕدا نەمایە. ئاوها تینوویەتی مەعنەوی خوێنەرانی دەشکاندو حەقیقەتی پەیامی میدیایی سەرکەوتووش بۆ هەمووان دەردەکەوت.

هاڤان محەمەد لەم دوو شیعرەی دواییدا کە بڵاوی کردونەتەوە (هایکۆ) و (سەفەر)، هەستم بە وەکرد کە بە راستی شیعر دەخوێنمەوە و چێژم لێ بینین، هەر لە بەکارهێنانی خوازەوە بیگرە تا وێنەی شیعری تازەو جوان، تاکو هونەرەکانی رەوانبێژیی و بەکارهێنانی ئیکۆو وشەی ئاوازدار و ناوەڕۆکی قوڵ و سەرنج راکێش، ئەمەش جێی دەستخۆشییە و هیوای بەردەوامی و پێشکەوتنی زیاتری بۆ دەخوازم، بەڵێ ئەو رەنگە لەم قۆناغەدا راستگۆیانە زمانی ناخ بە شیعر دەرببڕێت و بۆیە شیعرەکانیش لە گۆشە نیگای رۆمانسیەتەوە دەڵوانن بەسەر یەکە زمانەوانییەکان و گۆشەو بابەتەکانی تری ژیان و گەردووندا، بەڵام بە دڵنیاییەوە لە داهاتوودا ئەگەر شاعیر بەم شێوەیە بەردەوام بێت ئەوا دەتوانێت بە شێوەیەکی سروشتی پەرە بەم دیدو نیگایانەش بدات و پەلبهاوێت بۆ بابەتگەلی دی و بەکارهێنانی سەرجەم کۆلکە جیاوازەکانی ژیان.

تەماشای جادوی ئەو کۆپلەیە بکەن، چۆن شاعیر تیایدا (چاو) بە

ئۆقیانوس دەچوێنێت و لەبەردەم هێزی پاراسایکۆلۆژی ئەو شاشە تایبەتەدا حەقیقەتی سەرگەردانیی عاشق دەردەخات و چۆن شپرزەو سەرلێشێواو و بێ نوتقی دەکات:

دەریایەکی قووڵ،
کەشتیوان ون دەکا
ئۆقیانوسی چاو!

ئەو ڕاست دەکات، سیحری ئەو نیگایانە هێندە بەرینی دەبەخشێت بەم کە وەك ئۆقیانوسێکی دەشوبهێنێت و هەر بەو قەبارەیە خۆشی دەبینێت وەك دەریاوانێك کە بیەوێت لەو زەریا پڕ نهێنی و تەلسیمەدا مەلە بکات و نهێنییەکانی ئاشنا بێت، بەڵام ئەم زەریایە زەریای هێمن و هندی نییە، بەڵکو زەریای چاوێکی خومارە، یان با کەمێك پێکەوە لەسەر ئەو دیمەنە فەنتازیەی نیگار کێش بوەستین کە چۆن واقیع ئامێزانی خەیاڵ دەکات و دەریدەخات کە هێندە توانای ئەندێشەی شاعیر بەهێزە هەست بە نیگاری ئەو ماچە دەکات کە کۆکردنەوەی دوو لێوەو لەسەر سکێچی یادەوەرییەکانیدا نەخشەی کێشاوە کاتێك بەم زمانە پڕ ئیستاتیکایە ئەو وێنە شیعرییە دەشیعرێنێت:

بۆ ماچێک،
دوو لێوی کۆکردەوە
نیگار کێشی خەیاڵ!

نەك هەر هێندە، بەڵکو بە سوود وەرگرتن لە خوازەی (شەو و ئەستێرە) وێنەیەکی تازەو ئیرۆتیکی جیاوازی شیعریمان بۆ نیگا دەکات، کە وروژاندنی هەست و سۆزو لوتکەی خۆشەویستیکردنە؛ خۆ زۆر شاعیری تر سوودیان لە وشەکانی شەو و ئەستێرە وەرگرتووە، بەس شاعیر بە توانای ئەندێشەکردن و ئەفراندنی شیعریی توانیویەتی وێنەیەکی تازەی لێ وەدیبهێنێت و لێکچوون و لەوچووەکە)ش زۆر گونجاو و تەبان و لەشوێنی خۆیاندان، لێرەشدا کار لەسەر ئیستاتیکای جەستە کراوە، ئەمەش هەر خاوەنی سیحرێکی تایبەتەو زیرەکانە شاعیر توانیویەتی گەمەیەکی وشەسازی ئەنجامبدات بە بەکارهێنانی دالی (ڕووتی) کە دەکرێت بە (رووت:ی) واتای رووی تۆ لێکبدرێتەوە، وەك چۆن بە مانای رووت یش هەر دروست دەخوێندرێتەوە. جا گرنگ نییە ئەم دایەلێگە بۆ هەردوو رەگەز گونجاو و تەواوە، چونکە لە زمانی عەرەبیدا بۆ نموونە (اللیل/شەو) نێرینەیە

ورووژاوێ،

ئەستێرەی ڕووتی بینیوە;
شەو!

سروشت هەمیشە هاوڕێیەکی نزیکی شاعیران بووەو سەرچاوەی ئیلهامەکان و کەرەسەو یارمەتیدەری دەربڕینی شیعریشیان بووە، وەك چۆن بینیمان لە کۆپلەکانی رابردوودا (ئەستێرەو شەو، ئۆقیانووس)ی بەکارھێنا ئەوا لێرەدا جارێکی تر دەگەڕێتەوە لای پاییزو گەڵاو باخچە، تاکو لە هەستی شاعیر تێبگەین و لێکچوواندنەکان شیکاریی بکەین، هەتاوەکو رادەی هەستی سادەو پاك و شەرمنی کەسێکمان بۆ بگەیەنێت کە چۆن وەکو درەختێکی رووتەڵەی بێ بەرگ، لە ناو باخچەدا شەرم لە پاییز دەکات، رەنگە خوێنەرێك لێرەدا بڵێت رەنگە باخچەش چەند مانایەك لەخۆ بگرێت، لەوانە ناوێك بێت بۆ کەسێکی عاشق.

خۆی بە گەڵا داپۆشیوە
شەرم لە ڕووتبوونەوەی پایز دەکات –
باخچە.

…

(سەفەر) دووەم دەقی ئەم شاعیرەمانە، بەڵام سەفەرێکی جیاواز، سەفەری ئەم لەگەڵ ئەودا ؛ ئەو کاتە دەست پێدەکات کە ئەو: سەفەرەکەی کۆتایی پێ دێنێت و دەگەڕێتەوە، کەواتە هەر لێرەوە تێدەگەین کە سەفەر لێرەدا زیاتر لە مانایەکی هەڵگرتووە، سەفەری ئەزموونی ژیان لەگەڵ کەسێکداو سەفەری غوربەتی کەسێکی تر، بە واتایەکی تر سەفەری مادی و مەعنەوی، سەفەری دووهەمیان پڕ لە وەفاو راستگۆیانەیە و هەتا هەتاییە:

سەفەرێک لە دەروازەی
هاتنتەوە دەستپێدەکات،
تا کەوتنی دواین گەڵای تەمەنم
بۆ گەشتن بە مرازی دڵی شاعیر ھێشتا درەنگ نییە، هەرچەندە رابردوو هەر داڕمان و رەشایی و مەلولیی بوو بێت کە تەمی خەمگینی ڕژاندبوو بەسەر جوڵەکانی ژیاندا، بەڵام چەند لێزانانە شاعیر رۆژە رەشەکان بە مر□ۆ□کی پیرو نەخۆشی دەست لەرزۆك دەشوبھێنیت و رووبەرووی نەفرینی دەکاتەوە، ئەمەش وامان لێدەکات بڵێین بەڵێ لە ئەنجامی ئەم وشەسازییەدا زمانی شیعری وەبەرھێناوەو جیای کردووەتەوە لە دیمەنە راستەوخۆکانی رۆژانە و لێرەدا بە فلتەری شیعربووندا تێپەڕیوون و بەر زمانێکی ئیستاتیکی گیان دەکەوین کە سۆزو ویژدان

تیایدا باڵادەستی وەدەست دێنێت و لە ژێر چەتری شیعریکدا هەڵتروشکاوە:

نەفرەت
لێ وێرزێ دێست لێرزێکێکان
کێ نێیانتوانی
زووتر تێ بگێیێننێ وێزگێی ژیانم

لەسەفەری یەکەمی ئەودا، ئەم رووخا بوو لە بێ هیوایی و بێ ئەویی تەواوکاریی بوونی ئەمدا، ئاوهایە سۆزی راستەقینە، نەك بەس خودی ژیانی شاعیر رەش و مات بوو، بەڵکو شارو گەڕەك و کوچەو کۆڵان و گوزەرەکانیش بێ تام و مەلول بوون، ئەوانە چین بێ بوونی هاوەڵی راستەقینەی ژین؟ هەموویان هەر رەنگدانەوەی دیمەنی سایکۆلۆژی ساتی تەنیایی شاعیرن و دەیەوێت بڵێت من چیم بێ تۆ، هەروەها ئەو و ئەوان و تۆو هەموومان هەر بەم جۆرە… با ساتێك دابنێین بۆ لێکنزیکبوونەوەی گیانەکان؛ زۆرن خاڵە هاوبەشەکان و کەمن خاڵە جوداکان، کەچی مەخابن لای زۆر لە مرۆڤەکان خاڵە کەمە جوداکان دەکرێنە بنەماو ئامانج و چەق بۆ هاتنەدی دیدگای جوێان بەرەو پێشەوەو بەرەو دواوە کە ئاکام پەشێکاویی و ناکامی لێ دروست دەبێت، کەواتە لەم کۆپلەیەوە دەردەکەوێت کە عەشقەکە بەس فیزیکیی نەبوو، بەڵکو زیاد لەمەش بەرەو قوڵایی گیان رەگی هاویشتبوو:

چ داڕمانێک بوو ئێوسا؟
بینایی شار ڕێشتر لێ قێقنێس
تێزیوتر لێ گیانێکی خێڵێمێشیی
مێلولتر لێ دێڵکی کێڵۆڵ
ئاخر هێناسێی کانی،
لێ کوێوێ فێنکایی بێ ڕێبوار دێدات؟
سێبێری باخچێ نێ بێت!
لێرەدا زیاتر گەردوونبوونی ئەم عەشقە دەردەکەوێت، کاتێك (تریفەو چڵەکەی نوستوو، هەرەسی بێدەنگی) دێنە ناو فەزای شیعرەکەوەو مانا پەیوەست دەکرێت بە شۆڕشەوە، بە جوڵەی ژیانەوە، بە توخمە جیاوازەکانی بوون، ئەی بۆ نا؟ خۆ هەموویان لە پەیوەندییەکی هارمۆنییدا یەکتر تەواو دەکەن، کەواتە بۆ ناکرێت بڵێین ئەم عەشقە بەرەو فیستیڤاڵی ئازادی و دادو ماف لەگەڵ هەموو بوونەوەرەکانی تردا سەما دەکات و بە ژیانەوەو گەڕانەوەی لەو سەفەرە هەموو بێدەنگییەکان کۆتاییان پێ دێت و بەم جۆرەش ژیان رەوتی راستەقینەو رەسەنی خۆی دەگرێتەوەوهەموو شتەکان دەکەونە جۆش و خرۆش وجوڵەیان

بۆ دەگەڕێتەوە، دەبێت چ موعاناتێك بووبێت ئاوها شاعیری نیگەران کردبێت؟ چ هەستێکی بەهێزی پەنگخواردووی ناخهەژێن بێت وا لە شێوەی ئەم نەغمە جوان و ناسکانەدا دەروونمان جۆش دەدات، تا لەگەڵ زۆرینەی نوستوواندا بێداربینەوە، راستییەکان ببینین و ئەزموون بکەین، جۆگەلە وشکەکان لە سەرچاوەوە تەڕایان بۆ بگەڕێتەوەو دووبارە سەوزایی باخی ژیان ئاوەدان بکاتەوەو شوێن بە تەپوتۆزو گڵەی گەرماو بێگەنبوون لەق بکات، سیمبوڵی چۆلەکە چەند جوان و بەریئو دڵڕفێنە لە باغێکی پڕ نەشئەدا و بەرزبوونەوەی سەدایان بەرزو بەرزترو رووخان و داڕمانی ئەو نزمی و نشێوانەی سەردەمانێك زۆلکاوێکی بێگەن بوون بۆ قوڕباقە دەنگ ناخۆشەکان:

تەنیا بێدەنگ مەبە؟
بە تریقەی هەناسەت باغێک بهەژێنە
با چۆلەکەی نوستووەکان خەبەریان بێتەوەو
جریوەیان بۆ ئاسمانا هەڵکشێ و
بێدەنگیی هەرەس بێنێ

لە کۆتاییدا هەر ئەو نهێنییە ماوە شاعیر لە ئاکامدا پێمان بڵێت کە یەکێك لە گرنگترین سەفەرەکانی ژیان و رزگاربوونی لە خەمێکی و تەنیایی و هەڵگێڕانەوەکانی دۆخی مرۆڤ بەرەو باڵا چەکەرەکردنی ئەو نەمامی عەشقە راستەقینەیە کە سەرچاوەی هەموو ئیلهام و وزەو نوێبوونەوەو چێژو جوانی و پشووە، ژیان بێ ئەو سۆزو خۆشەویستییە نموونەییە ئاستەمە .. چەند ئەو دیمەنە شیعرییە جوان و سەرنجراکێش و دڵهەژێنە کە لەمەغریبی سەفەردا رۆژووی دووری بشکێنێت بە گەڕانەوەی یاری ون و نەبینراو، ئەو یارەی لە خەیاڵدانی شاعیردا جوانترین یۆتۆپیای لە واقیعدا بۆ دەنەخشێنێت و خەونەکانی دەکاتە راستی، هێزی شیعرییەتی زیاتری پێ دەبەخشێت و تەواوکاریی بە ماناکانی ژینی دەدات، هەر ئەو هێزی عەشقەشە سنووەرەکان دەبڕێت و هیچ کۆتو پێوەندێك لەبەردەمیدا نابێتە ئاستەنگ:

وەلێ عەشق بەهێزتر بوو
دڵ خۆشبە بەم گەشتە
با تاوێک
گوێ لە ئاوازی ئەم نەورەسانە بگرین
خەفت لە باڵای بێداریی دەتەکێنن
با پێش خۆر ئاوابوون
نوچەک بە هیلاکبوون بدەین
ئەمجارەیان
لە مەغریبی سەفەردا

ڕۆژووی دووریی نێوانمان بشکێنە

فاروق مەجید